

Ольга Маруховська-Картунова

кандидат філософських наук, зав. секції суспільних наук, доцент кафедри іноземних мов та загальноосвітніх дисциплін,

Університет економіки та права «КРОК», м. Київ

omaruhovska@gmail.com

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ «ФІЛОСОФІЇ» ТА «ФІЛОСОФІЇ НАУКИ» ДЛЯ АСПІРАНТІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В Україні, в Європі та у всьому світі в умовах інноваційного розвитку суспільства роль освіти й науки невинно дедалі зростає. Саме тому при реформуванні аспірантури вищих навчальних закладів та наукових установ України на третьому освітньо-науковому рівні для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» в освітньо-наукові програми для усіх наукових спеціальностей було введено нову навчальну дисципліну «Філософія науки». Відповідно до нових правил для відкриття аспірантури будь-якої спеціальності необхідно отримати ліцензію на підготовку докторів філософії та пройти акредитацію за третім рівнем вищої освіти на основі ступеня магістра і водночас це буде першим науковим ступенем.

Загальновідомо, що раніше в Україні впродовж багатьох років майбутні кандидати наук з будь-якої спеціальності мали обов'язково прослухати лекції з семінарами та здати в аспірантурі кандидатські іспити з «Філософії», але, на превеликий жаль, з реформуванням аспірантури та переходом до назви ступеню «доктор філософії» статус навчальної дисципліни «Філософії» не підвищився, а чомусь значно понизився, хоча навіть назва Ph.D. (Philosophiae doctor) – доктор філософії, яка вже давно є науковим ступенем у більшості демократичних країн світу, в певній мірі зобов'язує більш високого рівня вивчення навчальної дисципліни «Філософія» в університетах.

І тепер, в Україні в багатьох вищих навчальних закладах в аспірантурі замість нормативної дисципліни «Філософія» з циклу загальної підготовки та скасування кандидатських іспитів з «Філософії» введено нову навчальну дисципліну «Філософія науки» як обов'язкову компоненту. В деяких ВНЗ України вона має різні назви: або «Філософія наукового пізнання», або «Філософія та логіка наукового пізнання», або «Філософія науки і методологія наукових досліджень» та ін. Хоча останній варіант назви, на наш погляд, не дуже вдалий, тому що навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень» або «Методологія та організація наукових досліджень» має бути окремою дуже важливою нормативною дисципліною із специфікою викладання в контексті конкретних наукових спеціальностей в аспірантурі.

Специфіка викладання навчальних дисциплін «Філософії» та «Філософія науки» в аспірантурі полягає в тому, що якщо в деяких вищих навчальних закладах України на першому бакалаврському рівні вищої освіти на технічних спеціальностях таких, як: «Комп'ютерні науки», «Комп'ютерна інженерія» та ін. зовсім відсутня «Філософія», тоді в аспірантурі обов'язково (!!!) має бути спочатку базова фундаментальна дисципліна «Філософія», а

вже потім «Філософія науки» як частина чи спеціальний філософський напрям. І саме ця специфіка має бути врахована при ліцензуванні та акредитації підготовки докторів філософії.

До речі, щодо необхідності викладання «Філософії» як обов'язкової компоненти на бакалаврському рівні, то на це питання слушно й розгорнуто відповідає всім охочим гарантам освітніх програм позбавитися від цієї базової фундаментальної дисципліни відомий український філософ Євген Бистрицький у своїй статті під назвою «Чому філософія має бути обов'язковою дисципліною у вишах та академічних інститутах»: «Філософія потрібна для розвитку здатності думати, тобто бути вченим та навченим щодо будь-якої наукової дисципліни. Філософія у цьому сенсі як дисципліна навчання – універсальна, всезагальна. Без викладання її ми матиме натаскано-навчених не дуже чи зовсім не здатних самостійно і творчо думати. Філософія, про що знають у розвинутих країнах та про що свідчить сам історичний генезис наук, є базовою дисципліною для всіх наукових дисциплін. ... Відмовляючись від філософських дисциплін, ми кажемо – нам не дуже потрібна, або зовсім не потрібна, самосвідома, критично мисляча, вільна людина з розвинутим духовним світом» [1].

Цікаво, що давньогрецький вчений Піфагор був одночасно і математиком, і філософом, зробив значний внесок у філософію, а саме – ввів поняття «філософії» як любові до мудрості, першим назвав себе філософом, тобто «любомудром» та стверджував, що він не стільки вчить мудрості, скільки зцілює від невігластва. Так, ще з часів Античності давньоримський філософ Цицерон вважав філософію матір'ю всіх наук, царицею всіх наук.

Сучасне пояснення цього феномену полягає в тому, що «у загальній системі наук філософія займає центральне місце, виконуючи об'єднуючу функцію, тому що в основі філософського знання лежать найбільш загальні закони розвитку суспільства, природи і людського мислення» [2]. Саме з цієї причини всесвітньо відомий вчений, один з найвидатніших фізиків ХХ століття, Лауреат Нобелівської премії Альберт Ейнштейн, коли його запитали про значення та роль філософії для науки, відповів, що філософія – це фундамент, «мати наукових шукань» [2].

Слід також звернути особливу увагу, що сьогодні в умовах повномасштабної агресії Росії проти України є дуже актуальними висновки, зроблені ще далекого 2005 р. на Міжнародному симпозіумі ЮНЕСКО «Філософія і демократія у світі», де було затверджено програмний документ «Паризька декларація із філософії», і де зазначалося, ... що викладання філософії сприяє розвитку відкритості розуму людей, здатних протистояти різним формам пропаганди і ... не має підпорядковуватися жодним панівним економічним, релігійним, політичним чи ідеологічним вимогам [3, с. 15-16].

Список використаних джерел

1. Бистрицький Є. Чому філософія має бути обов'язковою дисципліною у вишах та академічних інститутах. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/bystrytsky/54c84e4990b7f/page_5/

2. Чому філософія – наука всіх наук. URL:
<https://ukrpublic.com/navchannia/chomu-filosofiya-nauka-vsikh-nauk>

3. Roger-Pol Droit. Philosophy and democracy in the world: a UNESCO survey / translation by C. Cullen. UNESCO Publishing, 1995. 191 p.